

2. Bibri, S. E., & Krogstie, J. (2017). Smart sustainable cities of the future: An extensive interdisciplinary literature review. *Sustainable Cities and Society*, 31, 183-212. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2017.02.016>
3. Cohen, B. (2015). The 3 generations of smart cities. *Fast Company*. Retrieved from <https://www.fastcompany.com>
4. European Commission. (2020). Sustainable urban development: Challenges and opportunities. Retrieved from <https://ec.europa.eu>
5. Giffinger, R., Fertner, C., Kramar, H., Kalasek, R., Pichler-Milanovic, N., & Meijers, E. (2007). Smart cities: Ranking of European medium-sized cities. Vienna University of Technology. Retrieved from <http://www.smart-cities.eu>
6. Kitchen, R. (2014). The real-time city? Big data and smart urbanism. *GeoJournal*, 79(1), 1-14. <https://doi.org/10.1007/s10708-013-9516-8>
7. United Nations. (2019). Sustainable Development Goals (SDGs): Goal 11 – Sustainable cities and communities. Retrieved from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/>
8. World Bank. (2021). Urban development: Overview. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>.

O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH VA UNI MOLIALASHTIRISH

Yormonqulova Nargiza Ikromjon qizi

Qo'qon Universiteti o'qituvchisi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

tayanch doktoranti

i.n.yormonqulova@kokanduni.uz

Annotatsiya: Ushbu tezisda O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish va uni molialashtirishning zamonaviy yondashuvlari, shaharsozlik va turizm infratuzilmasining o'zaro aloqalari tahlil qilinadi. O'zbekistonning turizm sohasidagi global tajribalari, shaharsozlikning turizmga ta'siri, infratuzilma strategiyalari, molialashtirish mexanizmlari va mamlakatda turizmni rivojlantirishdagi barqarorlik nuqtai nazari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, O'zbekistonda mavjud turistik resurslar va infrastruktura imkoniyatlari asosida turizmni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Shaharsozlik, turizm infratuzilmasi, O'zbekiston, turizmni molialashtirish, barqaror rivojlanish, turistik hududlar, iqtisodiy rivojlanish, turizm strategiyalari.

Kirish: O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida turizm sohasining roli tobora ortib bormoqda. Shaharsozlik va turistik infratuzilma orasidagi o'zaro aloqalar, turizm sohasining barqaror rivojlanishiga va iqtisodiy o'sishiga muhim ta'sir ko'rsatadi. Mamlakatda turizmning rivojlanishiga bo'lgan talab oshgan sari, shaharsozlik va infratuzilma yangilanishi, mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish hamda molialashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyatga aylangan. Ushbu tezisda, O'zbekistonda turizmni rivojlantirish, uning infratuzilmasini mustahkamlash va molialashtirish borasidagi hozirgi holat va imkoniyatlar tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasi, o'zining boy tarixiy, madaniy va tabiiy merosi bilan turizm sohasini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. So'nggi yillarda mamlakatda turizm sanoatiga alohida e'tibor qaratilmoqda, chunki bu soha iqtisodiy o'sishning muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Turizm sohasining rivojlanishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki mamlakatning xalqaro obro'sini oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda ham muhim ahamiyatga ega. Turizmning iqtisodiy samaradorligi va uning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar va molialashtirish mexanizmlari alohida ahamiyatga ega.

Shu bois, O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish va uni molialashtirish masalalari joriy davrda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu tezisda turizm sohasini molialashtirish

uchun mavjud mexanizmlar, davlat dasturlari, xususi sektor va xorijiy investitsiyalarni jalb etish usullari hamda ularni takomillashtirish bo'yicha takliflar keltiriladi.

Asosiy qism: O'zbekistonning turizm salohiyati o'zining noyob tarixiy ob'ektlari, qadimiy shaharlari (Buxoro, Samarqand, Xiva, Toshkent), tabiiy go'zalliklari (Chimyon tog'lari, Zarafshon vodiysi), madaniy boyliklari va gastronomik merosi bilan ajralib turadi. Mamlakatda mavjud bo'lgan bu resurslar turizmning barcha asosiy yo'nalishlarini rivojlantirishga imkon yaratadi. Ayniqsa, madaniy va tarixiy turizm, ekologik turizm, tibbiy turizm, gastronomik turizm kabi sohalar jozibador va rivojlanish potentsialiga ega.

Biroq, O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda bir qator to'siqlar mavjud. Ularning orasida infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, turistik xizmatlar sifatining pastligi, transport tarmoqlarining rivojlanmaganligi, xalqaro turizm tarmoqlariga integratsiyaning qiyinchiliklari mavjud. Bu masalalarni hal etish uchun zamonaviy moliyaviy resurslar va investitsiyalar talab qilinadi.

Shaharsozlik va turizm infratuzilmasi bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Yaxshi rivojlangan transport tarmoqlari, mehmonxona va turizm xizmatlari infratuzilmasi, turistik hududlarda xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi va turistlar sonini ko'paytiradi. O'zbekistonda shaharlar va turistik hududlar infratuzilmasini yaxshilash orqali, turistlar uchun qulay sharoitlar yaratish, ekologik barqarorlikni ta'minlash, shaharlar orasidagi bog'lanishni mustahkamlash mumkin. Shaharsozlikda, "aqli shaharlar" konsepsiyasi va raqamli infratuzilmaning roli o'rganiladi. Infratuzilmaning barqaror rivojlanishi va unga zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, turistlar uchun xavfsiz va samarali sharoitlarni yaratish imkonini beradi.

Turizmni rivojlantirishda moliyalashtirishning to'g'ri mexanizmlarini ishlab chiqish zarur. O'zbekistonda turizmni moliyalashtirishning asosiy yo'nalishlari, davlat investitsiyalari, xususi sektor va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni o'z ichiga oladi. Turizmni rivojlantirishda davlatning qo'llab-quvvatlashi, turizm infratuzilmasini moliyalashtirish uchun zaruriy moliyaviy vositalarni taqdim etadi. Shuningdek, davlat tomonidan turistik hududlarda maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etish, xususi sektorni jalb qilish va investitsiyalarning qaytarish darajasini oshirish bo'yicha qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Xalqaro hamkorlik va moliyaviy ko'maklar turizm sohasini rivojlantirishga ko'maklashmoqda.

Barqaror turizmni rivojlantirishda ekologik omillar muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirish, tabiiy resurslarni muhofaza qilish va tashqi muhitni saqlash masalalari katta e'tiborni talab qiladi. Shaharsozlikda ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun samarali infratuzilma va energiya tejash texnologiyalarini joriy etish zarur.

O'zbekistonda turizmni rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalarni kiritish mumkin:

- ✓ Turistik infratuzilmani mustahkamlash va yangi mehmonxona tarmoqlarini qurish.
- ✓ Transport tizimini yaxshilash, shu jumladan, temiryo'l va avtotransport tarmog'ini modernizatsiya qilish.
- ✓ Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish, investitsiyalarni jalb qilish.
- ✓ Mahalliy va xalqaro turistik brendlarni rivojlantirish.
- ✓ Turizmni ekologik barqarorlik va madaniy merosni saqlash bilan uyg'unlashtirish.

Turizm sohasini moliyalashtirishda bir qancha asosiy mexanizmlar mavjud. Davlat tomonidan ajratilgan mablag'lar, xususi sektorning investitsiyalari va xorijiy investitsiyalar turizm sohasining rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. O'zbekiston hukumati turizm sohasini rivojlantirishga qaratilgan bir qator davlat dasturlarini ishlab chiqdi. Masalan, 2020-2025 yillarda amalga oshirilishi rejalashtirilgan «O'zbekistonda turizmni rivojlantirish» dasturi doirasida turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi turistik yo'nalishlar yaratish va turistik xizmatlar sifatini oshirish maqsad qilingan.

O'zbekiston hukumati turizmni rivojlantirish uchun soliq imtiyozlari, subsidiyalar va kredit mexanizmlarini taklif etadi. Bular, xususan, yangi turistik komplekslar qurish,

mehmonxona va transport infratuzilmasini yangilashga qaratilgan loyihalar uchun muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat tomonidan ishlab chiqilgan turizmni rivojlantirishga oid normativ hujjatlar, masalan, «Turizmni rivojlantirishni moliyalashtirish mexanizmlari» bo'yicha amaliy qo'llanmalar ham moliyaviy resurslarni samarali taqsimlashga xizmat qiladi.

Xususiy sektor, ayniqsa, mehmonxona xizmatlari, turistik transport, ekskursiyalarni tashkil etish va boshqa turistik xizmatlar bo'yicha keng imkoniyatlarga ega. Xususiy sektorda mavjud bo'lgan sarmoyalar, mahalliy va xorijiy investorlar tomonidan jalb qilinadigan mablag'lar turizm sohasining samarali rivojlanishiga xizmat qiladi. Xususiy sektor va davlat o'rtasidagi hamkorlik, ya'ni davlat sherikchilik, turizm sohasining rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Xususan, turistik infratuzilmaning yangilanishi, mehmonxona tarmog'ining kengayishi va turizm xizmatlari sifatining oshishi uchun xususiy sektorning ishtiroki juda muhimdir.

Bundan tashqari, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish O'zbekiston turizm sohasining rivojlanishiga katta turtki beradi. Xorijiy investitsiyalar, ayniqsa, yangi turistik komplekslar va yuqori sifatli mehmonxona tarmoqlarining qurilishiga yo'naltirilgan bo'lib, mamlakatda yuqori texnologiyalarni tatbiq etish imkonini yaratadi. Xorijiy investorlar, shuningdek, zamonaviy turizm xizmatlarini ishlab chiqish va yangi turistik yo'nalishlarni yaratishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish uchun davlat tomonidan bir qator dasturlar ishlab chiqilgan. 2020-2025 yillarda amalga oshirilishi rejalashtirilgan turizmni rivojlantirish dasturi, yangi turistik yo'nalishlarni yaratish, mehmonxona tarmog'ini kengaytirish va turistik infratuzilmani modernizatsiya qilishni maqsad qilgan. Shu bilan birga, davlat tomonidan turizmni moliyalashtirishga doir qonunchilikni takomillashtirish va investitsiya qilishni rag'batlantirish bo'yicha qo'shimcha choralar ko'rilmogda. Misol uchun, davlat tomonidan ajratilayotgan subsidiyalar va soliq imtiyozlari turizm sohasiga kirayotgan investitsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi. Bundan tashqari, turizm sohasida xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va yangi turistik loyihalarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy mexanizmlar yaratish, turizmning iqtisodiy ahamiyatini yanada oshirishga imkon beradi.

Xulosa: O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish va uni moliyalashtirishda katta imkoniyatlar mavjud. Mamlakatning boy madaniy, tarixiy va tabiiy merosi, shuningdek, geosiyosiy joylashuvi turizmni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarni yaratadi. Biroq, turizm sohasining samarali rivojlanishi uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar va investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani yaxshilash va xizmatlar sifatini oshirish muhimdir. Davlat dasturlari, xususiy sektor va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali turizm sohasini moliyalashtirishni kuchaytirish mumkin. Bu, o'z navbatida, O'zbekiston iqtisodiyotining yanada rivojlanishiga xizmat qiladi. O'zbekistonda turizmni rivojlantirish, shaharsozlik va turistik infratuzilmaning muhim ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatilgan. O'zbekistonning turistik salohiyatini oshirish uchun zamonaviy infratuzilma, moliyaviy vositalar va barqaror turizmni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish zarur. O'zbekistonda shaharsozlik va turizm infratuzilmasini rivojlantirish, milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga, xalqaro hamkorlikni kengaytirishga va turistlar uchun jozibador sharoitlar yaratishga xizmat qiladi. Mamlakatda turizmni rivojlantirishda qat'iy rejalar, strategiyalar va amaliy tavsiyalarni amalga oshirish, O'zbekistonga jahon turizm xaritasida yuqori o'rin egallash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining «Turizmni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi» (2020-2025).
2. Xushvaktov, A. (2022). "O'zbekistonda turizmni rivojlantirish: muammolar va imkoniyatlar". Toshkent: Iqtisodiyot va statistika nashriyoti.
3. Azizov, M. (2021). "Turizm va iqtisodiy rivojlanish". Tashkent: O'zbekiston nashriyoti.
4. World Bank. (2020). "Tourism and its Contribution to Economic Development in Uzbekistan".